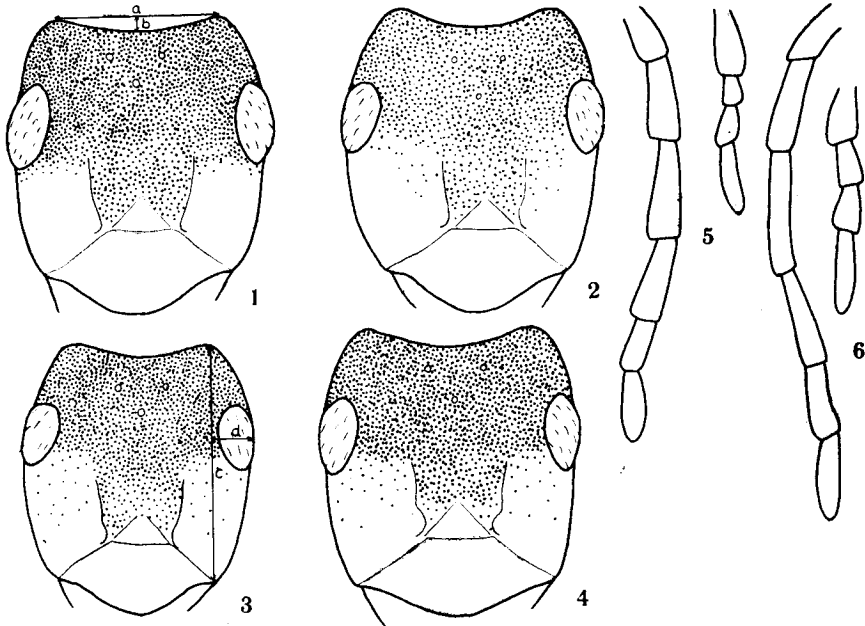

Z pogranicza Polski (Eberswalde, NRD) została opisana przez KRAUSSEGO (1926) nowa odmiana, *F. exsecta* v. *wheeleri* KRAUSSE.

Zbadane materiały Instytutu Zoologicznego, zebrane głównie przez autora, pochodziły z następujących miejscowości [rys. 33]: Bielinek, pow. Chojna, 1 gniazdo; Chojna, 1 gniazdo; Podkowa Leśna, pow. Pruszków, 4 gniazda; Brzustów, pow. Opoczno, leg. W. KOSTOWSKI, 1 gniazdo; góra Tuł koło Wisły, pow. Cieszyn, 1 gniazdo; Jata, pow. Łuków, 2 gniazda; Białowieża, pow. Hajnówka, 3 gniazda; Zwierzyniec, pow. Zamość, 2 gniazda; Wetlina, pow. Lesko, 2 gniazda; Ustrzyki Górne, pow. Ustrzyki Dolne, 4 gniazda; Gramschatz (NRF), coll. K. GÖSSWALD, 1 gniazdo. Z Zakładu Ochrony Przyrody, Oddział w Lublinie, miałem materiały zebrane przez J. PĘTAL z następujących miejscowości: Zahajki, pow. Radzyń Podlaski, 1 gniazdo; Libiszów, pow. Parczew, 2 gniazda; Wytyczno, pow. Włodawa, 1 gniazdo; Wandzin, pow. Lubartów, 1 gniazdo; Kraśnik, 1 gniazdo. Z Muzeum Śląskiego w Bytomiu otrzymałem do zbadania 8 syntypów *F. exsecta* v. *sudetica* SCHOLZ. Ponadto w Muzeum Narodowym w Budapeszcie zbadłem materiały z następujących miejscowości: Borsod koło Hámor (Węgry), leg. SZABÓ i Tiszkolcz-Tersztye (Węgry), leg. SZABÓ-PATAY, *F. exsecta* NYL., SOMFAI det.; Vaud (Szwajcaria), *F. exsecta* NYL., Albula (Szwajcaria), *F. exsecto-pressilabris* (FOR.), FOREL det.

W Polsce *F. exsecta* NYL. zamieszkuje lasy ale wybiera miejsca otwarte i słoneczne, np. skraj lasu, polana, skraj drogi lub rzadka partia lasu. Występuje zarówno w miejscach wilgotnych jak i suchych, częściej jednak spotyka się ją w miejscach suchych. Występuje tylko na glebach lekkich, bielicach lub zbielicowanych piaskach. Gniazda buduje na ogół z niewielkim, choć stosunkowo wysokim kopcem z drobnych i lekkich szczątków organicznych, takich

Rys. 1—6. *Formica exsecta* NYL., Wetlina; 1—4: zmienność kształtu głowy robotnic; 5—6: zmienność długości palpi maxillaris robotnic.